

27. évf. 12. sz. 1980. december

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

AZ ÉPÍTÉSÜGYI MŰSZAKI TAJÉKOZTATÁS IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

Tiszai István

az Építésügyi Tájékoztatási Központ igazgatója

Az MTESZ Tájékoztatási Tudományos Társaság *Információ '80* konferenciáján elhangzott beszámolóban felvetett gondolatok továbbfejlesztésével kívánok a következőkben áttekintést adni munkánkról, problémáinkról és elképzeléseinkről.

A tájékoztatással kapcsolatos feladatok társadalmi méretűek. A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. Kongresszusának határozata egyértelműen és világosan utal arra, hogy a társadalom előtt álló feladatok megoldása egyre inkább megköveteli a szellemi erőforrások hatékonyabb, gazdaságosabb felhasználását. Ennek jegyében meg kell gyorsítani a tudományos és műszaki eredmények hasznosítását, az új, korszerű technológiák bevezetését, nagyobb figyelmet kell fordítani a külföldi szellemi termékek átvételére, hazai alkalmazására és továbbfejlesztésére. Ezek a megállapítások egyértelműen utalnak mindazok felelősségére is, akik az információval hivatászerűen foglalkoznak.

Az építésügyi tájékoztatás szűkebb területét érintően fontosak azok a megállapítások, amelyek az MSZMP Központi Bizottságának az építő- és építőanyagipar helyzetéről, továbbfejlesztéséről szóló 1978. október 12-i határozatában közvetve és közvetlenül szólnak az információ és tájékoztatás feladatairól, itt is kiemelve a tudományos-műszaki kutatási eredmények széles körű terjesztésének és mielőbbi gyakorlati alkalmazásba vételének szükségességét.

A következőkben az építésügyi szakmai információs rendszer fejlődéséből azokat a problémaköröket emelem ki, amelyek *egyrészt szorosan kapcsolódnak a nemzetközi és a hazai információs rendszerhez, másrészt az építésügy speciális problémáihoz fűződnek.*

Ezek az alábbiak:

- a hazai építésügyi információs rendszer működése; az ágazati bázisintézet néhány fontosabb szolgáltatása, különös tekintettel az Állandó Építésügyi Kiállításra;
- az építésügyi információs rendszer tájékoztatásgépesítési eredményei, problémái;
- általánosítható tapasztalatok.

A hazai építésügyi információs rendszer működése

Az építésügyi ágazati információs rendszert a hazai információs rendszer korszerűsítési törekvései nyomán kibontakozó egységes országos információs rendszer szerves részének tekintjük, és egyetértünk mindazokkal a törekvésekkel, amelyek az egységes fejlesztés irányába hatnak.

A hatékony ágazati információs rendszer is csak akkor alakulhat ki és üzemelhet célszerűen, ha mind az országos, mind az ágazati rendszerben az összes információt igénylő intézmény és személy rendezett formában, szabályozott információáramlás útján elégitheti ki szükségletét. Feltétele, hogy *működjenek mindazon információs, tájékoztató szervek, amelyek az igények kielégítését megfelelő mennyiségben, mélységben, gyorsasággal és célratorően biztosítják.*

Az építésügyi szakmai információs rendszer ma mintegy 200 kutató, tervező, beruházó, gyártó és kivitelező vállalat tájékoztatási és részben szakkönyvtári feladatok ellátó egységeire épül. Ezek munkáját az ágazat

főprofilú tájékoztatási intézete, az *Építésügyi Tájékoztatási Központ (ÉTK)* úgy koordinálja, hogy közben számos csatornán, feldolgozási formában nyújt a rendszer tagjainak információt. Ezek beépülnek az egyes intézmények információs rendszerébe, és ott kiegészülve a szervek saját információs munkájával, a legfontosabb tájékoztatási feladatoknak eleget tesznek.

Az elmúlt évtizedben a *helyi információs szervek tevékenysége mennyiségben és minőségben fejlődött*. Különösen a kutató, fejlesztő és tervező szervek tájékoztató munkája javult jelentősen, s több „produktumuk” feldolgozási színvonala, formai megjelenése túlnötte az intézeti kereteket, és keresett információs „cikké” vált. Külön figyelmet érdemel az Építéstudományi Intézet, a Tervezésfejlesztési és Típustervező Intézet, a Szilikátipari Központi Kutató és Tervező Intézet, az Általános Épülettervező Vállalat, a Városépítési Tudományos Tervező Intézet néhány kiadványa, szolgáltatása, illetve információs munkája.

Az ágazati intézmények információs egységeinek tevékenysége azonban a jelentős fejlődés ellenére sem tekinthető megfelelő színvonalúnak és egységesnek, ui. eredetileg nem az ágazati információs rendszer rendező elvei alapján épültek ki, hanem saját intézeti igényeik kielégítésére – szervezetileg és formailag is saját „öntörvényű” fejlődéssel. Ez utólagos és nehezen megvalósítható koordinációt tesz szükségessé.

E területen az elmúlt időszakban *széreny eredményeket értünk el*. Mind ez ideig nem sikerült megtalálni azt az együttműködési formát, amely hatékonyan biztosítaná az ágazatban áramló információk szervezett gyűjtését, feldolgozását, hozzáférhetőségét, illetve rendelkezésre bocsátását, a korszerű technikán alapuló információáramlást.

Ebből következik egyik legfontosabb feladatunk, hogy összhangban a *Nemzetközi Tudományos Műszaki Információs Rendszer (NTMIR)* és a hazai szakirodalmi információs rendszer fejlesztésével

kialakítsuk a szabályozott *információáramlás* rendjét, megfelelő koordinációs munkával biztosítsuk a *feldolgozás teljességét*,

egységes elveken nyugvó, a *feldolgozás kompatibilitását* biztosító szabályozást alakítsunk ki,

széles körben hasznosítsuk a *korszerű információs technológiát*, technikát, beleértve a számítógépek alkalmazását,

az ágazati érdekek messzemenő figyelembevételével fejlesszük a *nemzetközi szervezetekkel az együttműködést*.

E nagy vonalakban felvázolt fejlesztés biztosíthatja csak, hogy a kutatás–fejlesztés, a tervezés, kivitelezés szervezeteinek, az ágazat egészének információellátása hatékonyabb legyen.

Az ÉTK fontosabb szolgáltatásai, az Állandó Építésügyi Kiállítás

Az építésügyi ágazat a tudományos és műszaki tájékoztatás fejlesztésének követendő irányául az V. ötéves tervidőszakban a hagyományos információs tevékenység magas szintű ellátása és fejlesztése mellett kiemelt feladatként jelölte meg a KGST-országok *Nemzetközi Építésügyi Ágazati Tudományos és Műszaki Információs Rendszerével (NEÁTMIR)* összhangban kialakítandó számítógépes információs alrendszer működésének megindítását, a számítógépes termékinformációs tevékenység megeremtését, valamint – ezekhez kapcsolódva – az ágazat tájékoztatási bázisintézetének, az Építésügyi Tájékoztatási Központnak a fejlesztését és megerősítését *az információfeldolgozás és szolgáltatás számítógépes megvalósításában*. Ezen belül is kiemelte az építésügyi kutatások információellátásának, valamint a kutatási eredmények feldolgozásának és szétszórásának jelentőségét.

A tájékoztatási bázisintézet tevékenysége zömében a korábbi években kialakított tájékoztatási formákra támaszkodott; azokat egyrészt tartalmilag alakította a kitzűzött ágazatpolitikai célokra megfelelően, másrészt minőségileg igyekezett – elsősorban a szelektivitás fokozásával és az információfeldolgozás gyorsaságának növelésével – a felhasználók igényeire igazítani.

A *központi szolgáltatások keretében* a tájékoztatási bázisintézet

- folyamatosan gyarapított dokumentumbázisra támaszkodva rendszeresen feldolgozza és közreadja a külföldi és belföldi építésügyi szakirodalom hazai szempontból hasznosítható közleményeinek rövid tartalmi kivonatát, szemléit;
- áttekintést nyújt egy-egy kiemelt témakörben a legfontosabb szakirodalom alapján a fejlődési eredményekről, tendenciákról;
- speciális szolgáltatások kiterjesztésével, illetve továbbfejlesztésével tájékoztatást ad az irányító szerv vezetőinek és a vállalati felsővezetőknek;
- az egyes szakterületeknek szelektált, speciális jellegű tájékoztatást nyújt;
- a Magyar Építőipari Katalógus termékinformációs szolgáltatásának keretében, építve a KGST-tagállamok egységes katalógus-rezsidérére, az új termékekről, berendezésekről, szerkezetekről stb. tájékoztat;
- építésügyi kiállítások, kiállításokhoz kapcsolódó konferenciák rendezésével segíti elő a tájékozódást az elért eredményekről;
- hazai és külföldi tanulmányutakat, tapasztalatcsereket szervez;

- építésügyi szakfilmeket, propaganda- és oktatófilmeket, hangosított diafilmeket gyárt és forgalmaz;
- kiadói, nyomdai és reprográfiai tevékenységével segíti elő az ágazati szakkönyvkiadás és a reprográfiai igények kielégítését;
- a tájékoztatás különböző formáinak (pl. tanácsadás) alkalmazásával segíti elő a lakosság magánlakásépítési törekvéseit.

Az ÉTK tájékoztatási tevékenységének dokumentumbázisa az *Építésügyi Központi Könyvtárban* alakult ki: ez a magyar építésügyi dokumentumokat teljességre törekvően gyűjti, a külföldi szakirodalmat válogatva, amelyen belül jelentős a kiterjedt nemzetközi kapcsolatok útján beszerzett értékes kiadványok száma. A dokumentumállomány megközelíti a 100 000 állományegységet, magában foglalja a hagyományos és nem hagyományos (kutatási, tanulmányúti jelentések, termékismertető, fotók stb.) dokumentumokat. A nyilvános könyvtári funkciók ellátásával közvetlenül is a felhasználók rendelkezésére áll.

Az ÉTK tájékoztatási munkáját szakmailag felkészült, idegen nyelveket ismerő belső és külső munkatársak végzik. A *feldolgozott anyagok szétsugárzása* több szinten, a célnak megfelelő formában, az alábbiak szerint történik:

- folyamatos, jeladó jellegű;
- folyamatos, szelektált, szemle jellegű;
- szelektált, célzott;
- szintetizáló, döntéselőkészítő tájékoztatás.

A felsoroltakon kívül még számos hagyományos és nem hagyományos tájékoztatási forma teszi teljessé és egésszé a tájékoztatás folyamatát.

A hagyományos tájékoztatási formák tartalmi megújítását szemlélteti több szolgáltatásunk, periodikánk. Ezek a felhasználók különböző szintjeinek megfelelően és a felhasználók különbözősége szerint is jól differenciáltak. Itt elsősorban a *figyelőszolgálatra* és az *Építésügyi Műszaki és Gazdasági Tájékoztató* c. havonta megjelenő kiadványra utalok, mely utóbbi jelentős terjedelmet biztosít a hazai belső, vállalkozói információknak is.

Jól bevált az ÉTK szelektív jellegű *gyorsinformációs szolgáltatása* a minisztérium vezetői, és (21 témában) a vállalatok vezetői részére. A sorozat egyes füzetei a legújabb külföldi szakirodalom feldolgozásával adnak átfogó és folyamatos tájékoztatást az építésügy aktuális és legfontosabb területeiről (pl. a könnyűszerkezetes építésről, az építésgepesítésről stb.).

Az ÉTK fontos feladata a külföldi szakemberek informálása a magyar építésügyi szakirodalomról; ezt az angol és orosz nyelven megjelenő *Hungarian Building Bulletin* c. negyedéves periodika biztosítja a magyar szakirodalom bibliográfiai leírásainak közreadásával.

A korszerű információk követelményeknek felel meg az a munka, amelyet az ÉTK több mint tíz éve a *világszínvonal-vizsgálatok és tématanulmányok* terén végez. A cél a hazai kutatás fokozott támogatása a külföldi eredmények összefoglaló áttekintésével, a műszaki fejlesztés meggyorsítása a mindenkor legkorszerűbb műszaki megoldások összehasonlító bemutatásával, ezzel számos esetben lehetővé téve – a költséges és hosszadalmas hazai kutatás helyett – a külföldön elért eredmények adaptálását. E tevékenység keretében alakítottuk ki a piaci igények felméréséhez adatokat szolgáltató termékigény-vizsgálatot, amely a megrendelő sajátos szempontjaihoz, szakterületi érdeklődéséhez igazodik.

Az ÉTK tájékoztatásgepesítési törekvéseinek kezdeti megvalósulását jelzik a számítógéppel készült kiadványok. Ezek között említem az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ és az ÉTK közös szerkesztésében megjelenő *Gyorsindex – Építéstervezés* c., nagy tömegű információt feldolgozó KWIC indexet, amely elsősorban a tervező szakemberek jeladó tájékoztatására szolgál. Több, retrospektív KWIC index készült a kutatási és a tanulmányúti jelentésekről, a külföldi kutatási és fejlesztési beszámolókról, az Építésügyi Központi Könyvtár idegennyelvű könyvállományáról. Ezek kiegészítése, kumulálása terveink között szerepel.

Az ÉTK fontos feladatának tartja, hogy olyan tájékoztatási formákat alakítson ki, fejlesszen, amelyek közvetlen módon is felhasználhatók az építési munkafolyamatokban. E célból jelentetjük meg a *Szelektív Tervezési Adatgyűjtemény* c. sorozatot, mely a létesítmények tervezési, beruházási és kivitelezési munkáihoz szükséges valamennyi érvényes rendelkezés (szabványok, műszaki előírás stb.) legfontosabb információk anyagát létesítménytípusonként és a műszaki tervezés munkafolyamatának megfelelően gyűjti egybe.

Az építési tevékenység folyamatában – a beruházástól az üzemeltetésig – több tízezer féle építőanyag, gép, berendezés felhasználása, alkalmazása szükséges. Ezekről a szakembereknek nemcsak tudni, hanem műszaki-gazdasági jellemzőiket ismerni is kell, azaz *termékinformációt* kell nyújtani a számukra.

A kiadásunkban 1968 óta megjelenő *Magyar Építőipari Katalógus* ismerteti mindazokat a Magyarországon gyártott, illetve forgalomba hozott építőanyag- és szerkezetgyártóipari, kohó- és gépipari, könnyűipari stb. termékeket, alapanyagokat, szerelvényeket, berendezési tárgyakat, építőgépeket, épületszerkezeteket, amelyeket az építésügyi ágazat az épületek, műtárgyak tervezéséhez és kivitelezéséhez felhasználhat.

A katalógusban évente rendszeresen közreadott mintegy 2000 új termék ismertetője a könnyebb áttekinthetőség, rendszerezés és kezelhetőség érdekében cserélhető lapos formájában jelenik meg, négy fő részen belül 25 kötetes bontásban. A szolgáltatást a katalóguslapok rendezésének szervizszolgálatára egészíti ki.

Az ÉTK a korszerű információközvetítés folyamatában sokféle technikai eszközt használ fel. Ezekre számos szolgáltatást alapoz.

Fontosnak tartjuk közülük a havonta megjelenő *Építésügyi Képes Híradót*, amely a legújabb, technikai és esztétikai szempontból kiemelkedő középületeket, lakóépületeket, ipari és mezőgazdasági épületeket és egyéb létesítményeket, az új technológiákat, gépeket, építőanyagokat, épületszerkezeteket és munkamódszereket fekete-fehér fotókon mutatja be és amelynek tablói majd mindegyik építővállalatnál megtalálhatók.

Hasonló módon, de kéthavonta jelenik meg a *Munkavédelmi Képes Tájékoztató*, amelynek célja, hogy folyamatosan, szemléltető módon, azaz fotókon ismertesse meg az építés során alkalmazandó védőeszközöket és felszereléseket, elősegítve ezzel a munkavédelmi ismeretek elsajátítását, felfrissítését és karbantartását.

Filmgyártásunk kiterjed az építésügyi műszaki dokumentum-, népszerű tudományos, oktató- és propaganda-filmek készítésére. Filmtárunkban ma már több mint 400 különféle építésügyi témájú film 2000 kópiája áll a hazai és külföldi intézmények számára kölcsönzési céllal rendelkezésre.

Az ÉTK Stúdiója mind a magyar vállalatok, mind a külföldi intézmények részére készít a megbízó igénye szerinti kategóriában és kivitelben filmeket, illetve az igények ismeretében javaslatot tesz a filmek legcélszerűbb elkészítésére. Az ágazati szempontok összehangolását és a filmek minőségi színvonalának emelését az ÉVM által szervezett és működtetett Filmbizottság biztosítja. Hazai és külföldi fesztiválokon elért sikereink arról tanúskodnak, hogy az ÉTK Filmstúdió filmjei színvonalasak, Magyarország határain túl is elismertek és keresettek.

A filmgyártás mellett – elsősorban munkavédelmi témákban – folyamatosan készítünk *hangosított diasorozatokat*.

Szakmai és tájékoztatási szempontból egyaránt jelentősnek tekintjük *kiállítási* tevékenységünket. A kiállítás mint komplex tájékoztatási forma külföldön is alkalmas a magyar építőipar eredményeinek bemutatására, az építési export megalapozására.

Ez év végén kerül sor az *Állandó Építésügyi Kiállítás* megnyitására; ez további lehetőséget nyújt mind a hazai, mind a külföldi kiállítók részére, és jelentősen hozzájárul a szakemberek folyamatos, komplex információigényének sokoldalú kielégítéséhez.

Az Állandó Építésügyi Kiállítás célja és rendeltetése, hogy a lakosság, a beruházók, a tervezők, az építetők, a kivitelezők és a közigazgatásban, irányításban dolgozók számára megfelelő demonstrációs eszközökkel biztosítson korszerű és gyors műszaki–gazdasági információt az iparpolitikai célokat, elvárásokat kielégítő termékekről, szerkezetekről és technológiákról. Ez összhangban van az MSZMP KB 1978. október 12-i határozatának célkitűzéseivel.

Az Állandó Építésügyi Kiállítás *feladatai* részletezve a következők:

- az építés–szerelés, az építésiparosítás és az építőanyagipar, az ipari háttér eredményeinek, műszaki fejlesztésének, tudományos előrehaladásának folyamatos, naprakész bemutatása mindazoknak, akik az építőipar iránt akár mint szakemberek, akár mint építettni szándékozó közületek vagy magánosok érdeklődnek;
- a magyar építőipar fejlődésének bemutatása;
- információszolgálat részben a kiállított anyagokra és szerkezetekre vonatkozóan, részben az építő- és építőanyagipart érintő egyéb témákban;
- a kutatók, tervezők, kivitelezők tájékoztatása;
- a nagyközönség tájékoztatása a magánerejű építés igazgatási-, műszaki tervezési, építési, költség-, hitel- és anyagellátási kérdéseiben;
- bemutatók, tapasztalatcserék szervezése, ideértve a külföldi szervezetek és vállalatok bemutatóit is;
- filmkártyák és filmbemutatók szervezése;
- időszakos kiállítások, munkavédelmi, újtási, könyv- és dokumentációs kiállítások rendezése;
- építő-, építőanyagipari-, szerkezetgyártó és szilikátipari, illetve az ipari háttérrel kapcsolatos konferenciák, hazai- és nemzetközi kongresszusok, kollokviumok, KGST-értekezletek, két- és többoldalú tárgyalások és egyéb műszaki–tudományos találkozók szervezése.

Az Állandó Építésügyi Kiállítás tehát *bemutat, konzultál, tanácsot ad és kapcsolatot teremt*.

Az Állandó Építésügyi Kiállítás szervezésében és működésében az ÉTK hasznosítani kívánja azokat a tapasztalatokat, amelyek a hasonló célú külföldi intézmények (Bauzentrumok) hosszú évek alatt szereztek, az *Építésügyi Tájékoztatói Központok Nemzetközi Szervezetének (Union Internationale des Centres du Bâtiment, UICB)* keretében megvitattak és értékelték.

Az információgépesítés problémái

A hazai építésügyi tájékoztatás számítógépesítésében az egyik legfontosabb feladatnak az építésügy számára szükséges *szöveges- és adatinformációk számítógépes tárolását és hozzáférhetővé tételét* tekintjük.

A hazai és nemzetközi kötelezettségekkel összhangban az ÉTK-n belül az alábbi *tájékoztatógépesítési munkák* folynak:

- számítógépes ágazati monografikus kötetkatalógus készítése;
- számítógépes termékinformációs adattár létesítése;
- számítógépes szakirodalmi adattár kiépítése.

A már feltöltött adattárak az ágazati Siemens számítógéphez kapcsolt terminálon *közvetlenül (on-line)* és *közvetve (off-line)* kezelhetők. Az adatok számítógépbe vitele is vagy terminál segítségével vagy közvetve végezhető.

A *külföldi monográfiákat* tartalmazó ágazati számítógépes kötetkatalógus programjának keretében a következő időszakban az ágazat 30 legnagyobb műszaki könyvtárában található mintegy 15–20 ezer kötetnyi külföldi szakkönyv betürendes és tárgyszavas permutált index-katalógusa készül el. Ezzel lehetővé válik a beszerzett külföldi építésügyi szakkönyveknek az eddigieknél célszerűbb és gazdaságosabb hasznosítása, a feleslegesen párhuzamos devizaigényes könyvbeszerzések csökkentése és a beszerzett könyvek választékának növelése.

A programban a vállalatok, intézetek saját állományuk feldolgozásával önkéntesen vesznek részt. A feldolgozás alapját az ÉTK Építésügyi Központi Könyvtárban meglévő és már feldolgozott mintegy 7000 kötet külföldi szakkönyv képezi.

A feldolgozási rendszer kidolgozásakor figyelembe vettük a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépesítéséhez is felhasznált *MARC (Machine Readable Cataloguing = Géppel Olvasható Katalógizálás)* rendszert. Ezek szerint az egyes csoportok sorrendje majdnem, az azonosító kódszámok pedig mindenkor azonosak a MARC rendszerével.

A munka negyedik évében már az ÉTK és kilenc építésügyi intézmény szakkönyvtárában található közel 10 000 külföldi szakkönyv feldolgozása történt meg.

Az ágazatban áramló információk között igen fontos és mennyiségileg is jelentős a *termékinformáció*. A termékinformáció-szolgáltatásokkal szemben megnövekedett felhasználói igények (gyorsaság, pontosság, célzottság) és a forgalomban lévő, illetve a forgalomba kerülő termékek számának növekedése miatt a hagyományos formában megjelenő – már említett – Magyar Építőipari Katalógus (MÉK) már nem mindenben felel meg a rendeltetésének. A hagyományos szolgáltatás minőségének javításával párhuzamosan megkezdtük a számítógépes termékinformációs adattár kialakításának munkálatait.

Az építésügyi számítógépes *termékinformációs adattár* célkitűzései:

- a terméktájékoztató eddigi gyakorlatával szemben a számítógépes szolgáltatás legyen szelektív;
- ne csak egy-egy termék összes jellemzőjének a kiíratását biztosítsa, hanem a szóban forgó termék vagy termékcsoport műszaki paraméterei, gyártó cége és ára szerinti válaszadást is;
- a termékinformációk hozzáférésehez szükséges időt a minimálisra csökkentse;
- tegye lehetővé a KGST-országok által elfogadott egységes tematikus kódok szerinti visszakeresést;

- számítógép segítségével rendszeres időközönként biztosítsa a kurrens és több szempont (téma, gyártó, márkanév stb.) szerint rendezett jegyzékek és ezek kumulációinak a kinyomtatását;
- az adattár az ár- és más jellemzők változását, új termékek megjelenését, a régiak gyártásának megszüntetését lehetőség szerint naprakészen tükrözze;
- az adattár szolgáltatásai kapcsolódjanak össze a hagyományos terméklap-szolgáltatással annak érdekében, hogy az adattár paraméter-szolgáltatásai szükség esetén kiegészülhessenek a bővebb szöveges leírással és a termékek rajzaival.

A rendszer teljesen feltöltött állapotban mintegy 30–40 ezer termék (gyártmány, anyag, szerkezet) adatait fogja tartalmazni, azaz a hazai gyártású és a forgalmazott import termékek teljes kínálatát.

A rendszer felépítése követi a KGST egységes katalógusrendszerének a struktúráját és jelöléseit, így a külföldi termékekre vonatkozó információk átvételére, cseréjére és hazai azonosítására is alkalmas.

Az információk feldolgozási módszere kétféle: a *homogén* termékhalmazok esetében termékcsoportos, ahol a termékcsoport egészére vonatkozó adatok mellett a speciális jellemzők külön adatlapra kerülnek, illetve *egyedi*, ha a termék a fenti feltételeknek nem felel meg.

A tematikus keresés terminálon interaktív üzemmódban megy végbe. Jellemzője a lépcsőzetesség: a felhasználó a párbeszéd közben a legáltalánosabb négyjegyű KGST kódból juthat el pl. egy termékfajta bizonyos méret-intervallumba eső reprezentánsáig.

A termékinformációs adattár kísérleti feltöltése folyamatban van. Üzemszerű működtetésére a kísérlet eredményétől függően 2–3 éven belül kerül sor.

Az építésügyi *szakirodalmi tájékoztató* számítógépesítésének egyik szellemi bázisa az *építésügyi szaktezaurusz*.

Az ágazatban kidolgozott és folyamatosan karbantartott építésügyi tezaurusz nemcsak a számítógépes információfeldolgozáshoz nélkülözhetetlen, hanem az ágazatban folyó információfeldolgozás tartalmi egységesítéséhez is segédeszközként szolgál.

Az új szakirodalmi számítógépes szolgáltatások a külföldi és hazai építésügyi szakirodalom feldolgozásának folyamán készített *referátumokra alapszanak*. A tartalmi kivonatok a tezauruszban szereplő deskriptorokkal és a hozzájuk kapcsolható különböző jellemzőkkel (nyelv, kiadás éve, szerző, a feldolgozott forrás típusa, a közlemény jellege stb.), illetve azok nélkül nyerhetők vissza a terminál segítségével vagy közvetlenül a számítógép sornyomtatóján (batch üzemmódban).

A felhasználók számára biztosítani kell, hogy az adattárban lévő információkat a felmerülő költségek figyelembevételével vegyék igénybe. Így lehetőség lesz

- *tematikus keresésre* (tezaurusz deskriptorokkal); ezen belül az alábbi variánsokat lehet igényelni:
cím + bibliográfiai adatok,
cím + bibliográfiai adatok + deskriptorok,
cím + bibliográfiai adatok + referátum + deskriptorok;
- *szerző (szerzők) szerinti keresésre*, a tematikus keresésnél felsorolt variánsokkal;
- *különböző jellemző-csoportok* (deskriptorok, szerzők, folyóiratcímek stb.) szerinti betűrendes listák és az egyes jellemzőknek az adattárban való előfordulási gyakoriságát kifejező *jegyzekek összeállítására*.

Az adattárban szereplő információkat a felhasználók által megfogalmazott kérdések alapján kidolgozott *keresőprofilok* segítségével kerestetjük vissza.

A témák keresőprofilját egy-egy visszakeresést követően változtatni lehet annak érdekében, hogy a szolgáltatás keretében nyújtott információk relevancia fokát növeljük. A szolgáltatást igénybe vevők a témákra vonatkozó szakirodalmat az általuk meghatározott ideig kérhetik, azaz bármikor lemondhatják a további visszakeresést, illetve témákat megváltoztathatják.

A szakirodalmi információátvitel és keresés ismertett folyamata alapján kapcsolódunk be a KGST-országok közötti nemzetközi építésügyi szakirodalmi információcserébe. Ennek keretében az MNK építésügyi tájékoztatási szervének a skandináv országokban (Svédország, Norvégia, Dánia, Finnország) publikált, illetve a kereskedelmi forgalomban nem kapható, valamint a magyar nyelvű építésügyi szakirodalom feldolgozását és mágnesszalagon cserében történő szolgáltatását kell biztosítani.

Az építésügyi szakirodalmi információkat a *KGST-tagországoktól* mágnesszalagokon kapjuk. A mágnesszalagokból Siemens-GOLEM 2 rendszerben szervezünk adattárt, amely on-line és off-line üzemmódban egyaránt használható.

Az ágazati tájékoztatás távlati feladatai

Az építésügyi tájékoztatás előbbieken vázlatosan ismertetett helyzete bizonyos mértékig determinálja a következő 5–10 év ágazati tájékoztatási feladatait. A hazai építésügyi tájékoztatás *fő fejlesztési irányai*:

- az építésügy valamennyi fő- és részterületére a kellő mélységben ki kell terjednie;
- a különböző információszolgáltatások formai követelményeit az ágazati szükségletek és a felhasználói igények figyelembevételével kell mindenkor meghatározni;
- az információszolgáltatás gyorsítása, a szelektivitás növelése és a releváns információhordozók minél teljesebb feldolgozásának biztosítása érdekében igény-

be kell venni a rendelkezésre álló valamennyi technikai eszközt (számítógépet, mikrofilmtechnikai berendezéseket stb.);

- az információkhoz való közvetlen hozzáférést az eddigieknél jobban, gyorsabban kell biztosítani, alkalmazva az erre szolgáló technikai eszközöket és berendezéseket;
- a belföldön felhasználható információk volumenét a különböző nemzetközi szervezetekben való részvétel és a KGST-országok közötti munkamegosztáson alapuló együttműködés révén növelni kell;
- fokozni kell a hazai együttműködést a különböző szakterületeken működő tájékoztatási szervezetek között a tájékoztatás hatékonyságának növelése érdekében.

A szakterületi tájékoztatás hatékonyságának növelése nemcsak a felsorolt feladatok eredményes megoldásától függ, hanem egyrészt a különböző szolgáltatások révén feltárt primer információk hazai meglétének teljességétől, másrészt a felhasználói igények mennyiségi és minőségi növekedésétől.

A tapasztalatokból általánosítható következtetések

Az építésügy tájékoztatási rendszerének gyakorlati tapasztalatai alapján az általánosítható megállapításokat a következőkben foglalom össze:

1. A hazai szakmai információs rendszer és annak szolgáltatásai csak rendszerszemléleten alapuló fejlesztési megközelítésben hozhatják meg az elvárt eredményeket.

A fejlesztés folyamán ki kell alakítani – elsősorban a KGST tagállamokkal – *a nemzetközi, az országos, az ágazati és az intézményi rendszerek közötti összhangot*, fel kell számolni az egymástól elkülönülő, partikuláris érdekeket hordozó fejlesztési irányokat, az integrált felhasználást akadályozó tényezőket.

Különösen fontos a kompatibilitást biztosító szabályozások kialakítása, bevezetése és alkalmazása, valamint a felhasználókhöz legközelebb álló intézményi információs rendszerek működésének minőségi javítása.

Szemléletváltatásra van szükség a számítástechnika információs célú felhasználásában; egyrészt gyorsítani kell a folyamatban lévő munkákat azokon a területeken, amelyek ma már megkövetelik e technika alkalmazását, másrészt erősíteni kell a számítástechnika gyakorlati, felhasználói érdekeket szolgáló vonásait, azaz a célnak kell alárendelni az eszközt és nem megfordítva.

2. *Számos tájékoztatáspolitikai kérdés vár – egyre sürgetőbb – tisztázásra.* Ezek közé tartozik többek között az, hogy a társadalmi–gazdasági környezet változásainak előrelátása milyen módon és hogyan tükröződik a tájékoztatási munkában, milyen mértékben és

milyen módszerekkel kell az információk tartalmát a szolgáltató intézményeknek e feladathoz igazítani. Ez túlmutat a hagyományos értelemben vett információs tevékenység keretein.

Így pl. pontosabban kell körülhatárolni a felső- és középszintű vezetés, a tervezés, termelés tájékoztatáspolitikai alapjait, a szelekció és a címzett információk elvi-gyakorlati kérdéseit. Ezzel párhuzamosan pontosítani kell a népgazdasági és az ágazati politika kialakításához szükséges információellátás alapelveit, a tájékoztatáshoz szükséges alapinformációk áramlásának rendjét.

3. A tájékoztatáspolitikai felülvizsgálatában *szerves részt kell képeznie az ágazati tájékoztatási központok feladatköre újrafogalmazásának.*

Az információk mennyiségének rohamos növekedése olyan szelektálási, értékelési módszerek kidolgozását és bevezetését teszi szükségessé, amelyek összhangban vannak mind a felgyorsult technikai, technológiai fejlődéssel, mind a termékváltási folyamat lerövidült ciklusával. Meg kell fogalmazni tehát e folyamatban azt a felelősséget, amely a tájékoztatást nyújtó és szelektáló szervezet terhel, illetve azokat a feltételeket, amelyek a tevékenységhez szükségesek.

4. Felül kell vizsgálni a tájékoztatási tevékenység jelenlegi rendszerét és gyakorlatát abból a szempontból is, hogy – elsősorban a hivatásos tájékoztatási központok – *hogyan és milyen mértékben vegyék figyelembe a felhasználók* – gyakran még nem kellőképpen ismert – *igényeit*, illetve a felhasználói igénytelenség hogyan egyeztethető össze a tudatosan vállalt, a népgazdasági és ágazati fejlesztési folyamatokhoz igazodó tájékoztatási munkával.

Éppen a kevésbé eredményesen működő, tájékoztatást alig igénylő vállalatoknak kellene több műszaki és gazdasági információt gyűjteniük és felhasználniuk ahhoz, hogy kikerüljenek hátrányos helyzetükből. Ezzel szemben tapasztalataink szerint csak a közismerten „jó” vállalatok ismerték fel, hogy a világszerte jelentkező visszatartásos időszak arra alkalmas, hogy a technikai, technológiai innovációba nagyobb energiát fektetve a

következő fellendülési időszakot már magasabb színvonalon, nagyobb technikai felkészültséggel fogadják, s ehhez állandóan új információkra van szükségük.

A vázolt összefüggés tükrében felvetődött az a kérdés, hogy a szocialista gazdasági viszonyok között valójában egyértelműen *áru-e az információ*. Ha igen, akkor a technológiai költségek mellett a tartalom milyen értéket képvisel? Ha áru, akkor az információ a mai gyakorlat szerint „áron alul” cserél gazdát. Vagy szabad-e egyáltalán az információt árunk tekinteni akkor, ha a fejlesztés irányának befolyásolására, a helyes irányok meghatározására kívánjuk felhasználni. S ha ez így van, a kétségtelenül *egyre nagyobb „technológiai” költségeket ki vagy kik, és hogyan viseljük.*

A jelenlegi felemás és ellentmondásos helyzetből kiutat csak a fentiek egyértelmű megválaszolása, kimunkálása jelentheti. Véleményünk szerint a műszaki információ olyan szolgáltatás, amelynek költségeit részben a vállalatoknak kell viselniük. Mivel azonban az előnyei ágazati-népgazdasági szinten is realizálódnak, a központi irányító szervezeteknek is „megéri”, hogy az információszolgáltatás fejlesztése néhány lépéssel előbbre járjon, mint a konkrét vállalati igények jelentkezése.

5. Az eddigieknél jobban kell törekedni *a koordinált és összehangolt technikai fejlesztésre*. Olyan szakmai és gazdasági megalapozottságú magasabb szintű együttműködési formák kialakítására kell törekedni, amelyek a technikai eszközök beszerzését, üzemeltetését gazdaságosabban biztosítják, a jelenlegi átfedéseket, párhuzamos feldolgozásokat pedig megszüntetik.

A szellemi erőforrások hatékonyabb felhasználását a tartalmi összehangoláson alapuló munkamegosztás kiterjesztésével kell biztosítani.

6. Végül, de nem utolsó sorban *az eddigieknél eredményesebb módszereket kell kidolgozni és alkalmazni az információfelhasználási kultúra kialakítására, fejlesztésére*. Az információnyújtás és befogadás folyamatának pszichológiai, szociológiai vonatkozásainak feltárásával kell tájékoztatási tevékenységünk hatékonyságát növelni.

TISZAI István: Az építésügyi műszaki tájékoztatás időszerű kérdései

A cikk ismerteti a magyarországi építésügyi információs rendszer, ezen belül az Építésügyi Tájékoztatási Központ működését. Az ÉTK által nyújtott szolgáltatásokat is bemutatja. Szól az információs munka gépesítésének eredményeiről, problémáiról és terveiről. Értékeli az eddigi fejlődést, megszabja az építésügyi tájékoztatás előtti tennivalókat.

* * *

TISZAI, I.: Current information problems in the building industry

The information system for the Hungarian building industry as well as the activities of the Building Information Center are described. Results, problems and plans concerning the automatization of the information processes are also discussed. The development of building information is evaluated and the future tasks are determined.

ТИСАИ, И.: Актуальные вопросы научно-технической информации по строительству

Статья знакомит с системой научно-технической информации по строительству ВНР и деятельностью Центра научно-технической информации по строительству (ЭТК). Рассмотрены и информационные услуги, предоставляемые ЭТК. Автор знакомит с достижениями, проблемами и планами автоматизации информационных процессов. Дается оценка развития информации в области строительства, до настоящего времени и определяются стоящие перед ней задачи.

* * *

TISZAI, I.: Aktuelle Fragen der technischen Information auf dem Gebiet des Bauwesens

Das Informationssystem des ungarischen Bauwesens wird beschrieben, mit besonderer Rücksicht auf die Aktivitäten des Informationszentrums für Bauwesen sowie auf dessen Dienstleistungen. Die Ergebnisse der Mechanisierung der Informationsarbeits und die einschlägigen Probleme und Pläne sind erörtert. Die bisherige Entwicklung wird bewertet und die zukünftigen Aufgaben sind umrissen.

